

Allan Kardec – kodyfikator spirytyzmu – Biografia

Allan Kardec

Istniejące biografie A.Kardeca oparte są na dokumentach pisanych, oraz na relacjach osób znających go i współpracujących z nim w różnych okresach. Autorzy najbardziej znanych opracowań to:

- **Henri Sausse**, *Biografia Allan Kardec*
- **André Moreil**, *Allan Kardec – jego życie, jego dzieło*
- **Zeus Wantuil i Francisco Thiesen**, *Allan Kardec – studium biobibliograficzne* (t.1-3) oraz *Allan Kardec – wychowawca i kodyfikator* (t.1-2).

Allan Kardec

H.Sausse opierał się na bogatych materiałach, które udostępnił mu Pierre-Gaétan Leymarie (1827-1901) – polityk, pisarz, pierwszy redaktor naczelny Przeglądu Spirytystycznego i współzałożyciel Naukowego Towarzystwa Studiów Psychologicznych, które bezpośrednio kontynuując prace

A.Kardeca, opracowało pierwsze tłumaczenia jego tekstów na kilka języków europejskich. Książka H.Sausse'a stanowi właściwie przedruk tekstu jego prelekcji wygłoszonej w 1896 roku w Lyonie. A.Moreil, który swą wersję biografii opublikował w 1981 roku, korzystał z pracy H.Sausse'a, uzupełniając ją informacjami zgromadzonymi głównie w bibliotekach i archiwach organizacji spirytystycznych. Opracowania ich autorstwa uznawane są jednak za mało kompletne, a niektóre z opisywanych entuzjastycznie faktów wymagają dokładnego sprawdzenia i uzasadnienia.

Z.Wantuil i F.Thiesen zebrali w trzech tomach (wydanych w latach 1979-1980) ogromną ilość informacji na temat życia A.Kardeca zarówno przed powstaniem spirytyzmu, jak i jego prac od chwili zainteresowania się zjawiskiem wirujących stolików. W 2004 roku, z okazji dwusetnej rocznicy urodzin A.Kardeca, ukazało się tym razem dwutomowe opracowanie, zawierające najświeższe rezultaty badań jego biografów. Z.Wantuil i F.Thiesen opierali się na tekstach z archiwalnych numerów Przeglądu Spirytystycznego, a także wszelkiego rodzaju publikacjach i dokumentach zgromadzonych w zasobnych archiwach i bibliotekach Brazylijskiej Federacji Spirytystycznej oraz Biblioteki Narodowej Francji. Przeprowadzili też skrupulatne badania w Lyonie, Paryżu i innych miejscach, w których przebywał H.L.D.Rivail. Nie ulega wątpliwości, że ich opracowania są najbardziej kompletne, choć – jak twierdzą skromnie sami badacze – wiele wątków wymaga jeszcze dalszych poszukiwań.

Informacje biograficzne na temat A.Kardeca zawierają również teksty innego rodzaju. Kilka faktów opisała w przedmowie do portugalskojęzycznej wersji Księgi Duchów tłumaczka Anna Blackwell, która osobiście znała jej twórcę. Marion Aubrée i François Laplantine wymieniają też antystpirytystyczne opracowania, których autorami byli Claude Varéze i Jean Vartier – jednak nie wnoszą one żadnych rewelacji. Pozostaje więc prezentacja zarysu biografii Autora spirytystycznego

kanonu, w oparciu o wspomniane najsłynniejsze prace, z których mimo wszystko wyłania się obraz postaci niewątpliwie wyjątkowej...

Dzieciństwo i młodość

Nazwisko „Rivail” pojawiło się po raz pierwszy w piętnastowiecznych kronikach. Wywodzi się od włoskiego nazwiska „Rivalnio”, a spotykane jest także w formach „Durivail” i „Rivaux”. Pierwszym znanym przodkiem naszego bohatera był Aymard Rivail – prawnik i dyplomata, urodzony w Saint-Marcellin we Francji, około 1490 roku. Król Francji Franciszek I (1494-1547), często wysyłał go z misjami dyplomatycznymi do Włoch, a królowa Anna Bretońska (1477-1514) doceniając jego wychowawcze umiejętności, powierzyła mu w opiekę swą córkę Renée (1510-ok. 1575). Wielu Rivailów pracowało później głównie jako urzędnicy i prawnicy.

H.L.D.Rivail urodził się trzeciego października 1804 roku w Lyonie – co potwierdza zachowany akt urodzenia:

12 vendémiaire’a roku XIII, akt urodzin Denizarda Hippolyte-Léona Rivail, urodzonego wczoraj o godzinie 7, syna Jean-Babtiste-Antoine’a Rivail prawnika, sędziego, i Jeanne Duhamel, jego małżonki, zamieszkałych w Lyonie, ulica Sala N° 76. Płeć dziecka została rozpoznana jako męska.

Główni świadkowie: Syriaque-Frederic Dittmar, dyrektor przedsiębiorstwa wód mineralnych przy ulicy Sala, i Jean-François Targe, również ulica Sala, na żądanie lekarza Pierre Radamel ulica Saint-Dominique N° 78.

Akt odczytano, świadkowie podpisali, również Mer dzielnicy du Midi. Przewodniczący Trybunału,

Podpisano: MATHIOU.

Wypis sporządził:
Kancelista Trybunału,
Podpisano: MALHUIN.

Allan Kardec

Dom, w którym urodził się H.L.D.Rivail, został zburzony w trakcie prac przy poszerzaniu ulicy w latach 1840-1852, przeprowadzanych po powodzi w roku 1840. Państwo Rivailowie ochrzczili syna w kościele Saint-Denis de la Croix-Rousse, który w tamtych czasach znajdował się poza granicami Lyonu. Oto wypis z aktu chrztu, wystawiony na druku skarbowym wartości 25 centymów:

Wypis z Rejestru Chrztów parafii Saint-Denis en Bresse, diecezji Lyon.

Piętnastego dnia miesiąca czerwca roku tysiąc osiemset piątego w tejże parafii został ochrzczony Hippolyte-Léon Denizard, urodzony w Lyonie, syn Jean-Babtiste'a Antoine'a Rivail, prawnika, i Jeanne Louise Duhamel, ojciec chrzestny Pierre Louis Perrin, matka chrzestna Suzanne Gabrielle Marie Vernier, zamieszkała w mieście Bourg – podpisano Barthe proboszcz, kopia wypisu wydana dwudziestego ósmego października tysiąc osiemset trzynaście.

Podpisano: CHASSIN, proboszcz.

Godnym zauważenia jest, że w akcie chrztu występuje inny układ imion dziecka, niż w dokumencie stwierdzającym urodzenie – co wywołuje dyskusje wśród badaczy. Rozwiązaniem problemu może być jednak fakt, że sam zainteresowany posługiwał się formą „Hyppolyte Léon Denizard”. Podobnie można rozwiązać spory wokół formy jednego z imion: Denizart, Denisart – czy w końcu: Denizard.

Na temat pierwszego okresu edukacji H.L.D.Rivaila nie ma pewnych danych. Można jedynie przypuszczać, że w latach 1810-1814 z racji wieku uczęszczał do szkoły podstawowej – być może w Paryżu. Najprawdopodobniej burzliwe wydarzenia polityczne we Francji na przełomie lat 1814-1815, skłoniły Rivailów do wysłania syna w jakieś spokojniejsze miejsce, gdzie mógłby kontynuować naukę. Wybór padł na ośrodek Johanna Heinricha Pestalozziego (1746-1827) w Yverdon, w szwajcarskim kantonie Vaud – szkołę renomowaną i o wiele pewniejszą pod względem bezpieczeństwa uczniów, od leżących w samym centrum zawirowań politycznych, podobnych placówek paryskich. Na decyzję tę mogła też wpłynąć broszura autorstwa innego znanego pedagoga. Marc-Antoine Jullien de Paris (1775-1848) – prekursor pedagogiki porównawczej, był od 1806 roku wychowankiem szkoły w Yverdon oraz autorem wydanego sześć lat później opracowania: „Wykład metody wychowawczej Pestalozziego”. Jest rzeczą prawdopodobną, że Rivailowie znali tę książkę – tym bardziej, że jej autor też był Lyończykiem.

H.L.D.Rivail, jako jeden z najzdolniejszych i ulubionych uczniów J.H.Pestalozziego, zaczął wkrótce pomagać w lekcjach młodszym kolegom – co zresztą było elementem metody edukacyjnej stosowanej przez słynnego Szwajcara. Gdy mistrz wyjeżdżał, H.L.D.Rivail – jak twierdzi H.Sausse – zastępował go w instytucie. Informacja ta jest jednak najwyraźniej przesadzona, bowiem jeśli wziąć pod uwagę napiętą atmosferę panującą wśród skłóconych ze sobą (zwłaszcza na tle światopoglądowym) pracowników ośrodka w Yverdon, to trudno

jest sobie wyobrazić, by zezwolili na powierzenie odpowiedzialnych funkcji jednemu z wychowanków. Poza tym H.L.D.Rivail, jako praktykujący katolik, często był w protestanckim środowisku narażony na przejawy niechęci. Rzutowało to niewątpliwie na jego sytuację w szkole, a także nie pozostało bez wpływu na charakter młodzieńca i przyczyniło się do ukształtowania jego głębokiego przekonania o potrzebie tolerancji.

Trudno powiedzieć, co się działo z H.L.D.Rivailem w latach 1818-22. H.Sausse opierając się na deklaracji P.G.Leymeriego stwierdza, że interesując się fizyką, chemią, geologią i biologią, wybrał w końcu studia medyczne na Wydziale Lekarskim uniwersytetu w Lyonie, gdzie uzyskał doktorat, otrzymując najwyższą notę za jego obronę. Biograf wspomina też o dyplomie z prawa – lecz informacji tej nie potwierdzają żadne zachowane dokumenty. Być może więc H.L.D.Rivail udzielał się nadal w Yverdon – na przykład jako wychowawca, a wkrótce zapewne został objęty obowiązkiem służby wojskowej.

Kariera nauczycielska

Najpóźniej w styczniu 1823 roku H.L.D.Rivail przeprowadził się do Paryża, gdzie zaczął pracować jako nauczyciel oraz tłumaczyć niemiecko- i angielskojęzyczne teksty. Dwa lata później został założycielem i dyrektorem szkoły podstawowej, a w 1826 roku przy ulicy de Sevres 35, założył Instytut Rivail (zwany także Instytutem Technicznym) – placówkę wychowawczą zorganizowaną na wzorach pestalozziańskich. W tym celu wszedł do spółki ze swym wujem, który wniósł kapitał konieczny do rozpoczęcia działalności. Jego uczniowie poza przedmiotami zawodowymi zajmowali się naukami ścisłymi, literaturą, sztuką i wychowaniem fizycznym. Szkoła ta działała przez dziewięć lat. Wuj był jednak notorycznym hazardzistą. Przegrawszy ogromne sumy w Spa i Aix-la-Chapelle, w końcu zmusił siostrzeńca do likwidacji Instytutu. Po sprzedaży majątku wspólnicy uzyskali po czterdzieści pięć tysięcy franków,

jednak i te pieniądze, powierzone jednemu z przyjaciół – handlowcowi, przepadły, gdy ten zbankrutował.

W środowisku literatów i wychowawców, w którym się obracał, H.L.D.Rivail poznał pannę Amélie Gabrielle Boudet (1795-1883), także nauczycielkę. H.Sausse charakteryzuje ją tak: *„Drobna, dobrodusza, miła i pociągająca, bogata jedynaczka, inteligentna i żywa, dzięki swemu uśmiechowi i zaletom została zauważona przez pana Rivaila, w którym pod postacią człowieka wesołego i komunikatywnego dostrzegała wykształconego oraz przyjaznego myśliciela, pełnego godności i doświadczenia.(...) Panna Amélie Boudet była więc o dziewięć lat starsza od pana Rivaila, lecz z wyglądu dawano jej dziesięć lat mniej, gdy 6 lutego 1832 roku, w Paryżu podpisywali swój akt małżeństwa: Hippolyte-Léon-Denizard Rivail, szef Instytutu technicznego, ulica de Sevres (Metoda Pestalozziego), syn Jean-Baptiste Antoine’a i pani Jeanne Duhamel, zamieszkałych w Chateau-du-Loir, z Amélie-Gabrielle Boudet, córką Julienu Louisa i pani Julie-Louise Seigneat de Lacombe, zamieszkałych w Paryżu, N° 35, ulica de Sevres.”* O ich pożyciu wiadomo bardzo niewiele. Biografowie i przyjaciele zgodnie zwracają jednak uwagę na współpracę małżonków w działalności pedagogicznej i naukowej – między innymi w zakładzie wychowawczym dla dziewcząt, kierowanym na przedmieściach Paryża przez panią Rivail.

H.L.D.Rivail był członkiem wielu towarzystw naukowych, współpracownikiem rozmaitych instytucji i laureatem wielu nagród. W różnych źródłach pojawiają się następujące: Akademia Przemysłu Rolnictwa Manufaktur i Handlu; Francuskie Towarzystwo Nauk Naturalnych; Francuskie Towarzystwo Powszechnej Statystyki; Instytut Historii; Instytut Lingwistyczny; Królewskie Towarzystwo Inicjatyw, Rolnictwa, Nauki, Literatury i Sztuk Pięknych departamentu Ain; Paryskie Towarzystwo Frenologiczne; Paryskie Towarzystwo Ubezpieczeniowe Szefów Instytutów i Mistrzów Pensji; Towarzystwo Edukacji Narodowej; Towarzystwo Gramatyczne; Towarzystwo Kształcenia Podstawowego; Towarzystwo Rozwoju

Krajowego Przemysłu; Królewska Akademia w Arras. Ta ostatnia, w 1831 roku uhonorowała H.L.D.Rivaila pierwszą nagrodą za pracę konkursową „*Jaki system kształcenia najlepiej odpowiada potrzebom epoki?*„.

Wieczorami H.L.D.Rivail poświęcał się gramatyce, arytmetyce, studiom pedagogicznym i tłumaczeniom prac naukowych. Jako lingwista biegle posługiwał się niemieckim, angielskim, holenderskim – w różnym stopniu znając także łacinę, starofrancuski i kilka języków nowożytnych. We Francji był uważany za jednego z lepszych współczesnych gramatyków. Opracowywał także programy zajęć dla uczniów i uczennic ze szkół przedmieścia Saint-Germain, w czym pomagał mu słynny David Eugene Lévy-Alvares (1794-1870) – pedagog i pisarz, zajmujący się głównie kształceniem dziewcząt. W latach 1835-1840, H.L.D.Rivail organizował w swym domu bezpłatne, cieszące się dużą popularnością kursy chemii, fizyki, astronomii, anatomii porównawczej. W latach 1843-48 urządził też bezpłatne, dwutygodniowe kursy matematyki i astronomii, w których brali udział nie tylko studenci, lecz także nauczyciele. Jego współpracownikiem i przyjacielem był również Alexandre Boniface (1785 lub 1790-1841) – pedagog i gramatyk, członek Akademii Francuskiej, twórca szkoły podstawowej na przedmieściach Paryża, także opartej na wzorach pestalozziańskich. A.Boniface był jednym z wychowawców w Yverdon i to jemu H.L.D.Rivail zadedykował swą pierwszą książkę dydaktyczną.

Po zamknięciu Instytutu H.L.D.Rivail utrzymywał się z prowadzenia ksiąg rachunkowych trzech przedsiębiorców, co dawało mu roczne przychody w wysokości siedmiu tysięcy franków. W 1848 roku został wykładowcą w Liceum Polimatycznym, gdzie prowadził zajęcia z fizjologii, astronomii, chemii i fizyki. Z posady tej zrezygnował jednak po dwóch latach, nie mogąc znieść nieustannie zmieniających się warunków pracy i fatalnej atmosfery panującej we francuskim systemie publicznej oświaty, wskutek rozgrywek zwalczających się stronnictw

politycznych i światopoglądowych. Od tej pory jego czas wypełniały przede wszystkim badania naukowe i pisanie. Wśród ogłoszonych drukiem prac H.L.D.Rivaila, publikowanych od 1823 roku głównie w Paryżu, nie brakowało podręczników, poradników dydaktycznych, planów, opracowań metodycznych i projektów reform edukacyjnych adresowanych do deputowanych, poszczególnych rządów i władz Sorbony. Szczególne uznanie zyskały programy zajęć opracowane dla Liceum Polimatycznego oraz teksty dyktand zaaprobowane przez Sorbonę – wielokrotnie wznawiane, nawet po śmierci Autora. Prace H.L.D.Rivaila świadczą o jego głębokim zaangażowaniu w rozwiązywanie problemów francuskiego systemu oświaty, jak również o wielkiej erudycji. Oto jego najważniejsze publikacje tego typu:

- Cours Pratique et Théorique d'ARITHMÉTIQUE, d'après les principes de Pestalozzi avec des modifications [Praktyczny i teoretyczny kurs arytmetyki, w oparciu o zasady Pestalozziego, z modyfikacjami] (1823)
- Cours Pratique et Théorique d'Arithmétique, d'après la méthode de Pestalozzi avec des modifications [Praktyczny i teoretyczny kurs arytmetyki, w oparciu o metodę Pestalozziego, z modyfikacjami] (1824)
- École de premier degré [Szkoła pierwszego stopnia] (1825)
- Plan proposé pour l'amélioration de l'éducation publique... [Zaproponowany plan ulepszenia systemu edukacji publicznej...] (1828)
- Les trois premiers livres de Télémaque en allemand... [Trzy pierwsze księgi Telemacha po niemiecku...] (1830);
- Grammaire française classique sur un nouveau plan... [Klasyczna gramatyka francuska w oparciu o nowy plan...] (1831);
- Mémoire sur cette question: Quel est le système d'étude le plus en harmonie avec les besoins de l'époque? [Memoriał na temat: Jaki system kształcenia najlepiej odpowiada potrzebom epoki?] (1831);
- Mémoire sur l'instruction publique... [Memoriał o oświacie

- publicznej...] (1831);
- Discours prononcé a la distribution des prix du 14 aout 1834, par M.Rivail, chef d'institution... [Przemówienie wygłoszone w czasie ceremonii wręczenia nagród 14 sierpnia 1834 roku, przez Pana Rivaila, szefa instytutu...] (1834)
 - Programme des études selon le plan d'instruction de H.-L.-D.Rivail [Program studiów według planu kształcenia H.-L.-D.Rivaila] (1838)
 - Cours complet théorique et pratique d'arithmétique [Kompletny teoretyczny i praktyczny kurs arytmetyki] (1845);
 - Manuel des examens pour le brevet de capacité [Podręcznik do egzaminów do osiągnięcia świadectwa dojrzałości] (1846)
 - Solutions raisonnées des questions et problemes d'arithmétique et de géométrie proposés dans les examens de l'Hotel de ville et de la Sorbonne... [Przemysłane rozwiązania pytań i problemów z arytmetyki i geometrii, zawartych w egzaminach Urzędu Miasta i Sorbony] (1846)
 - Projet de Réforme concernant les examens et les maisons d'éducation des jeunes personnes... [Projekt reformy dotyczącej egzaminów i ośrodków wychowawczych dla młodzieży...] (1847)
 - Proposition concernant l'adoption des ouvrages classiques par l'Université [Propozycja dotycząca aprobowania dzieł klasycznych przez Uniwersytet] (1847)
 - Traité complet d'arithmétique [Kompletny traktat o arytmetyce] (1847)
 - Solution des exercices et problemes du „Traité complet d'arithmétique” [Rozwiązanie zadań i problemów z „Kompletnego traktatu o arytmetyce”] (1847)
 - Catéchisme grammatical de la langue française... [Katechizm gramatyczny języka francuskiego...] (1848);
 - Grammaire normale des examens [Normatywna gramatyka egzaminacyjna] (napisana wspólnie z D.Lévi-Alvaresem) (1848)

- Dictées normales des examens de l'Hotel de Ville et de la Sorbonne [Normatywne dyktanda egzaminacyjne Urzędu Miejskiego i Sorbony] (1849)
- Dictées spéciales sur les difficultés orthographiques [Specjalne dyktanda dotyczące trudności ortograficznych] (1849)
- Programme des cours usuels de chimie, physique, astronomie, physiologie [Program zwyczajnych kursów chemii, fizyki, astronomii, fizjologii] (1849);
- Dictées du premier et du seconde age [Dyktanda pierwszego i drugiego wieku] (1850)

Od magnetyzmu do spirytyzmu

W latach 1848-1849 H.L.D.Rivail zajmował się badaniami magnetyzmu zwierzęcego i somnambulizmu. Jego współcześni twierdzą, że był człowiekiem zrównoważonym i spokojnym, zaś we wszelkie prace wkładał metodyczny wysiłek i chłód racjonalnie rozumującego naukowca. Początkowo nie dawał też posłuchu sensacjom o wirujących stolikach i uporczywie odmawiał zapaleńcom próbującym zaciągnąć go na seans – mimo że doskonale zdawał sobie sprawę, iż zapoczątkowane w 1848 roku w amerykańskim Hydesville „zabawy z Duchami”, stawały się coraz bardziej popularne. W połowie XIX wieku cała Francja oszalała na ich punkcie, a mnogość zjawisk i osób je obserwujących nie mogła nie podniecić umysłów naukowców. W 1854 roku jeden z paryskich felietonistów pisał, że wzdłuż całych Pól Elizejskich i Montmartru nie było chyba ani jednego stolika, który by nie wirował. Uczestnictwo w seansach stało się wręcz towarzyskim obyczajem.

W tym też roku magnetyzer nazwiskiem Fortier opowiedział H.L.D.Rivailowi o zaskakujących rezultatach seansów odbywających się w domu jego znajomych. Podczas tych spotkań stoliki nie tylko tańczyły po pokoju, lecz również odpowiadały na pytania. Słyszac takie opowieści, naukowiec zaprotestował: „(...) uwierzę w to wszystko, jeśli to zobaczę i gdy ktoś mi

udowodni, że stół ma mózg do myślenia, nerwy do czucia i można go zahipnotyzować. Póki co jednak pozwólcie, że traktować to będę jako bajkę na dobranoc." Pretekstem do podjęcia głębszych studiów stały się dopiero opowiadania niejakiego Carlottiego – jednego ze starych przyjaciół H.L.D.Rivaila, który entuzjastycznie wypowiadał się na temat spotkań z Duchami.

W maju 1855 roku H.L.D.Rivail wziął udział w przyjęciu zorganizowanym w salonach pani Roger – słynnego medium somnambulicznego. Spotkał tam urzędnika państwowego nazwiskiem Patier – człowieka zrównoważonego, który cieszył się zaufaniem wielu osób. Ten wspomagany przez niejaką panią Plainemaison szczegółowo opowiedział mu o seansach, w których sam uczestniczył i zaprosił do wzięcia udziału w eksperymencie. H.L.D.Rivail ugiął się pod presją towarzystwa, a przybył do domu pani Plainemaison tym chętniej, że zaproszenie na odbywające się tam spotkania przyjął także René Taillandier (1817-1879) literat i historyk z francuskiej Akademii Nauk, zajmujący się tymi zjawiskami od pewnego czasu. Pierwsze wrażenia nie były zbyt zachęcające, lecz R.Taillandier nalegał, by jego sceptyczny kolega przestudiował pięćdziesiąt zeszytów zawierających raporty z wcześniejszych spotkań odbytych w ciągu ostatnich pięciu lat. H.L.D.Rivail przyjął wyzwanie, a praca ta tak go zainteresowała, przekonując w końcu do realności i znacznej wartości studiowanych zjawisk, że kolejne lata swego życia poświęcił kompleksowym badaniom spraw, które wielu ludziom wydawały się nadnaturalnymi.

H.L.D.Rivail dążył do ustalenia racjonalnych przyczyn zjawiska wirujących stolików oraz opisanie rządzących nimi praw. Współpracował z licznymi mediami, uczestnicząc w setkach seansów i sporządzając z nich dokumentację, studiując tysiące raportów z przeprowadzanych w całym świecie eksperymentów. Wkrótce badaniami objął też innego rodzaju zjawiska mediumiczne, podejmując próbę ich wyjaśnienia i systematyzacji. Efektem wieloletnich studiów H.L.D.Rivaila było kilkanaście opracowań, opublikowanych pod pseudonimem

„Allan Kardec” – oto najważniejsze z nich:

- **Le Livre des Esprits...** [Księga Duchów...] (1857)
- **Instruction pratique sur les manifestations spirites...** [Praktyczne wskazówki na temat manifestacji spirytystycznych...] (1858)
- **Lettre sur le spiritisme, en réponse á un article publié par la „Gazette de Lyon”** [List na temat spirytyzmu, w odpowiedzi na artykuł opublikowany w „Gazecie Lyońskiej”] (1860)
- **Qu’est-ce que le spiritisme...** [Czym jest spirytyzm...] (1859)
- **Le Livre des médiums...** [Księga mediów...] (1861)
- **Le Spiritisme a sa plus simple expression...** [Spirytyzm w najprostszym ujęciu...] (1862)
- **Réfutation des critiques contre le Spiritisme** [Obalenie zarzutów przeciwko Spirytyzmowi] (1862)
- **Réponse a l’adresse des spirites lyonnais a l’occasion de la nouvelle année** [Odpowiedź na list zbiorowy spirytystów lyońskich, z okazji nowego roku] (1862)
- **Voyage spirite en 1862...** [Podróż spirytystyczna w 1862 roku...] (1862)
- **Imitation de l’Évangile selon le spiritisme...** [Naśladowanie Ewangelii według spirytyzmu...] (1864)
- **Résumé de la loi des phénomènes spirites...** [Zarys praw rządzących zjawiskami spirytystycznymi...] (1864)
- **La genese, les miracles et les prédictions selon le spiritisme** [Geneza, cuda i przepowiednie według spirytyzmu] (1865);
- **Le Ciel et l’Enfer, ou la Justice divine selon le spiritisme...** [Piekło i Niebo, lub Boża Sprawiedliwość według spirytyzmu...] (1865);
- **Étude sur la poésie médianimique** [Studium na temat poezji medianimicznej] (1867);
- **Caracteres de la révélation spirite** [Cechy objawienia

spirytystycznego] (1868);

- Les oeuvres posthumes [Dzieła pośmiertne] (za najbardziej kompletne uważa się wydanie z 1924 roku).

Wymienione prace były wielokrotnie wznawiane i uzupełniane – niektóre nawet kilkadziesiąt razy. Wiele z nich publikowano we fragmentach, w postaci broszurek opatrywanych różnymi tytułami oraz w czasopismach. Niejednokrotnie poszczególne teksty trafiały do opracowań zbiorowych lub stanowiły wstęp do prac innych autorów. Powyższa lista zawiera więc tytuły pierwszych wydań tylko najważniejszych i najczęściej cytowanych tytułów.

Pierwsza rozprawa A.Kardeca na temat spirytyzmu – **Księga Duchów**, ukazała się drukiem osiemnastego kwietnia 1857 roku i wywołała ogromne zainteresowanie zarówno wśród miłośników wirujących stolików, jak i naukowców podejmujących pierwsze próby badań zjawisk mediumicznych. Czytelników interesował fakt, że oto uzyskują nową teorię w wymiarach naukowym, filozoficznym i moralno-etycznym – teorię porządkującą problematykę kontaktów człowieka ze sferą pozamaterialną, będącą niejako uzupełnieniem idei głoszonych przez tzw. nowoczesnych spirytualistów. Książka natychmiast stała się bestsellerem i wkrótce wydawano ją ponownie w stale zwiększanych nakładach (wydanie drugie – kwiecień 1860; trzecie – sierpień 1860; czwarte – luty 1861...) oraz zaczęto tłumaczyć na inne języki.

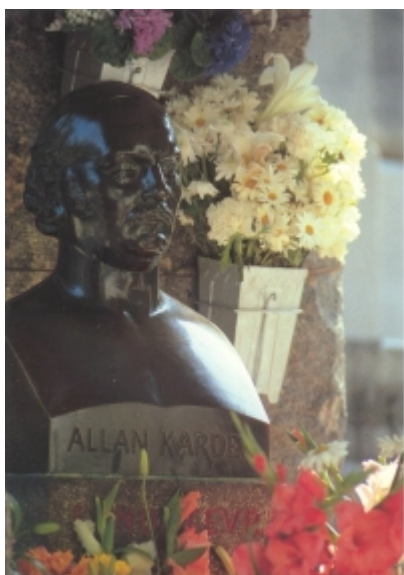
H.H.L.D.Rivail przychodził na seanse zaopatrzone w długie listy pytań, które zadawano manifestującym się istotom. By uniknąć oszustw i zweryfikować ewentualne rozbieżności, te same pytania zadawał w wielu miejscach, przy wykorzystaniu różnych mediów, uzyskując odpowiedzi podpisywane przez rozmaite Duchy. To dlatego zarówno w **Księdze Duchów**, **Księdze mediów**, jak i w kolejnych pracach zawierających komunikaty z seansów spirytystycznych, Czytelnik znajduje powtórzenia tych samych treści, prezentowane w rozmaitych kontekstach. Dzięki zakrojonym na wielką skalę badaniom i popularyzowaniu idei

zawartych w teorii spirytystycznej, H.L.D.Rivail stał się jednym z największych autorytetów w tej dziedzinie i jednocześnie celem ataków ze strony przeciwników nowego ruchu społecznego. W związku z tym, w każdym z dzieł często odnosi się do krytyk i polemizuje z różnego rodzaju adwersarzami – a było z kim polemizować, bowiem już w 1860 roku publikacje A.Kardeca podzieliły los wielu podobnych prac i zostały umieszczone na Indeksie Ksiąg Zakazanych, co stanowi jeden z dowodów sporów i kontrowersji, jakie wywołały. A.Blackwell opowiadając o jego życiu w tamtym okresie, pisała: „Charakteryzowała go krzepka postawa, pełna wyrazistej siły działania. Jego oczy miały szarawy odcień. Był wytrwały i aktywny w swej pracy. Miał łagodny temperament, naznaczony przewidywaniami i realizmem sprawiającym niekiedy wrażenie chłodu, czemu towarzyszył naturalny sceptycyzm. Logiczny w rozumowaniach i argumentacji, zawsze znajdował praktyczne wykorzystanie swoich pomysłów. Był też bardzo daleki od mistycyzmu i przesady, jak również od nadmiernego entuzjazmu towarzyszącego niekiedy odkryciom. Utrzymując to wszystko w równowadze, wysławiał się powoli, w sposób prosty, bez nacisku, ze szczerością i uczciwością – właściwościami, które zawsze charakteryzowały jego osobowość. Starając się nie wywoływać niekończących się dyskusji, jak również nie unikając uczestniczenia w nich, gdy już wynikły, przyjmował ciepło gości, którzy przybywali ze wszystkich stron świata, respektując poglądy każdego z nich. Z kurtuazją odpowiadał na stawiane mu zarzuty. Cierpliwie informował tych, którzy pytali, jak doszedł do poznania innego świata. Opowiadał o wszystkim otwarcie i jasno. Czasami na jego twarzy pojawiał się miły i zabawny uśmiech. Przyjmował ludzi z rozmaitych warstw społecznych, od tych najskromniejszych po literatów, artystów i naukowców. Napoleon III, który interesował się teorią Duchów, wielokrotnie przyjmował go w pałacu w Tuileriesach.”

Pierwszego stycznia 1858 roku H.L.D.Rivail wydał pierwszy numer Przeglądu Spirytystycznego, który już wkrótce stał się

najważniejszym periodykiem ruchu społecznego spirytystów, prezentującym jednocześnie najświeższe odkrycia naukowe. Jeśli wierzyć zawartym w nim informacjom, to w samej tylko Francji miał on około pięciuset tysięcy czytelników. Dokładnie cztery miesiące później powstało pierwsze w świecie formalne stowarzyszenie spirytystyczne – Paryskie Towarzystwo Studiów Spirytystycznych. Organizacja ta i czasopismo stały się wkrótce głównym motorem badań zjawisk mediumicznych oraz popularyzacji filozofii Duchów. H.L.D.Rivail był zwolennikiem naukowego podejścia do spirytyzmu. Przy każdej okazji mawiał: **„Spirytyzm będzie naukowy, albo nie będzie go wcale.”** Obawiał się, że osoby zafascynowane niezwykłością zjawisk mediumicznych, będą dostrzegać w spirytyzmie wyłącznie jego walory materialne. Z drugiej strony, bał się też, czy zamiłowanie człowieka do dogmatyzowania wszystkiego i zrzeszania się nie doprowadzi do nadużyć. Niestety obawy te nie były bezpodstawne, co w przyszłości – już po jego śmierci – doprowadziło nawet do słynnego procesu spirytystów, w trakcie którego wiekowa pani A.G.Rivail stawała kilkakrotnie przed sądem i udało się jej zrehabilitować męża. H.L.D.Rivail określając naukę Duchów stwierdził: **„Spirytyzm jest nauką, która dowodzi metodą eksperymentalną realności istnienia duszy i jej nieśmiertelności. Dostarcza nam pewności kontaktów między żywymi i tymi, których nazywa się zmarłymi. Spirytyzm jest filozofią, która odpowiada wszelkim aspiracjom serca i rozumu.”** Wszelkie wykraczanie poza tę definicję, ubieranie aktywności spirytystycznej w formy parareligijne, paranaukowe, czy ludyczne to nieporozumienie. Spirytyzm nie jest religią, sekciarską ideologią, ani fundamentalną koncepcją miłośników igraszek ze światem niewidzialnym. Istotę skodyfikowanej przez H.L.D.Rivaila filozofii stanowią idee miłości, miłosierdzia i tolerancji; poszanowania człowieka, jego pracy, cierpienia i codziennych zmagañ; równości pod względem płci, rasy, religii i majątku; istnienie nieśmiertelnej duszy, która po śmierci ciała materialnego ma przed sobą przyszłość i możliwości ograniczone tylko jej własną wolą. Jednak najbardziej intrygujący jest fakt, że źródło tych idei znajduje się w

pozamaterialnej sferze rzeczywistości, czemu dziś już nie sposób zaprzeczyć. Wieloletnie badania H.L.D.Rivaila dowiodły, że w zjawisku wirujących stolików – jak i w innych, zachodzących podczas seansów spirytystycznych, oraz spontanicznie – nie ma nic nadprzyrodzonego: wszystko opiera się na prawach natury, które wcześniej nie zostały odkryte przez człowieka.

Kodyfikator zasad spirytyzmu zmarł trzydziestego pierwszego marca 1869 roku, przygotowując się do przeprowadzki do nowego mieszkania. Został pochowany na cmentarzu Pere Lachaise, a w kondukcje pogrzebowym towarzyszyły mu tysiące Paryżan. Na jego nagrobku umieszczono motto: „Narodzić się, umrzeć, odrodzić ponownie i wciąż się rozwijać – takie jest prawo”, na którego głębokim sensie opiera się filozofia spirytystyczna. Od tamtej pory grób A.Kardecza zdobią zawsze świeże kwiaty położone przez tych, którzy znaleźli w niej pociechę moralną, otuchę i nadzieję. Charakterystyczny nagrobek w kształcie dolmenu był przez wiele lat miejscem swoistych pielgrzymek miłośników spirytyzmu, członków rozmaitych stowarzyszeń ezoterycznych, turystów i zwykłych ciekawskich. Prasa brukowa wielokrotnie pisała o rzekomych tajemniczych ceremoniach, które odbywały się nocami w jego pobliżu, choć nigdy nie ujęto żadnych sprawców. W 1990 roku, ze zbiórki publicznej pokryto koszty konserwacji chwiejącego się nagrobka, uszkodzonego

dotknięciami zwiedzających cmentarz, którzy twierdzili, że kamienie promieniują niezwykłą energią. Oczywiście żadne badania nie potwierdziły tej opinii – natomiast faktem jest, że grób A.Kardeca nawet w renomowanych przewodnikach (np. Michelin) uchodzi za jedno z najbardziej ukwieconych miejsc pamięci na paryskich cmentarzach.

Założone przez H.L.D.Rivaila Paryskie Towarzystwo Studiów Spirytystycznych, przekształcone zostało we Francuski Związek Spirytystyczny. Po latach, do organizacji dołączyły grupy z innych państw frankofońskich i dziś powstały z ich połączenia Francuski i Frankofoński Związek Spirytystyczny ma kilka ośrodków we Francji (najbardziej aktywne znajdują się w Tours i Lyonie), utrzymując rozległe kontakty z zagranicą. W 1989 roku – po wieloletniej przerwie wywołanej problemami natury prawnej – ponownie zaczęto wydawać kwartalnik **Przegląd Spirytystyczny** (dziś pod auspicjami Międzynarodowej Rady Spirytystycznej, w skład której wchodzi przedstawiciele organizacji z wielu krajów).

Zagadkę stanowi natomiast fakt, co stało się z pamiątkami po A.Kardecu, z jego archiwum badawczym, niedokończonymi dziełami, dokumentami, biblioteką itp. Wiadomo, że przez jakiś czas po jego śmierci były przechowywane w tak zwanym Domu Spirytystów w Paryżu, a po drugiej wojnie światowej zaginęły w niewyjaśnionych okolicznościach. Wiele materiałów zaginęło w urzędach i sądowych archiwach, podczas procesu spirytystów – inne dostały się w ręce prywatne i trafiły na rynek handlarzy starzyzną. Jedną z hipotez głosi też, że po zakończeniu okupacji Paryża, zostały wywiezione przez Niemców najprawdopodobniej do Ameryki Południowej, jednak stwierdzenie to trudno jest zweryfikować. – Wbrew pozorom więc, na uzupełnienie czeka nie tylko biografia Autora klasycznych dzieł spirytyzmu, ale także historia powstałego dzięki niemu ruchu społecznego, który ma dziś kilka milionów adeptów w całym świecie. W badaniach tych potrzeba identycznej postawy jak w czasach, gdy H.L.D.Rivail rozpoczynał swe eksperymenty z

pozamaterialną sferą życia. Potrzeba obiektywizmu, rzetelności i przede wszystkim wytrwałości badaczy, którzy działając dla dobra nauki powinni wznieść się ponad partykularne interesy i niejednokrotnie wkroczyć na grząski grunt hipotez pozornie kłócących się ze zdrowym rozsądkiem lub niewygodnych dla wielu osób.

Źródło: wstęp tłumacza do polskiego wydania „**Księgi Duchów**” Allana Kardeca, Dom Wydawniczo-Księgarski KOS, 2003